

Samliv og seksualitet etter transplantasjon

Hege Pihlstrøm
PhD og nyrelege ved Rikshospitalet
25.04.24

Hva er seksualitet?

Verdens Helseorganisasjons definisjon av seksualitet:

«Seksualitet er en integrert del av ethvert menneskes personlighet; kan ikke skilles fra andre sider av livet. Seksualitet er ikke det samme som samleie eller evnen til å få orgasme, seksualitet er mye mer.

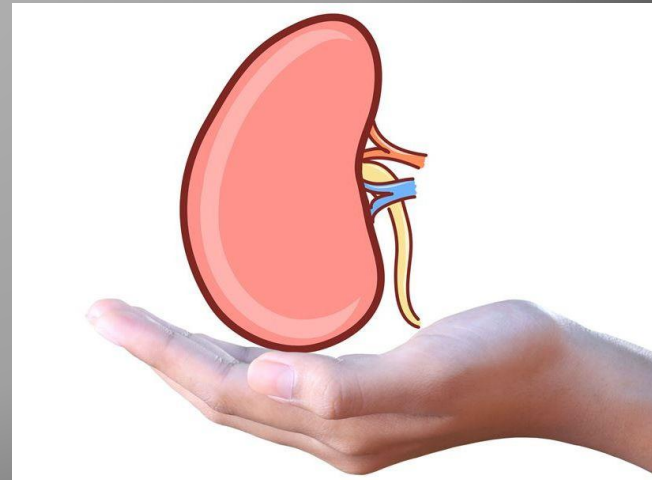
Den finnes i den energien som driver oss mot å søke kjærlighet, varme og nærhet. Seksualitet uttrykkes i det vi føler, hvordan vi beveger oss, og hvordan vi berører og berøres av andre. Seksualitet påvirker våre tanker, følelser, handlinger og vårt samspill med andre mennesker.»

Seksualitet ved alvorlig organsvikt

- ▶ Oftest alvorlig redusert både lyst og evne hos transplantasjonskandidater
- ▶ Ofte et resultat av både sykdommen i seg selv og av den medisinske behandlingen
  - Sviktende ereksjon
  - Tungpust
  - Tretthet og nedsatt fysisk utholdenhet
  - Endret kroppsoppfatning
  - Endret rolle i parforhold/familie
  - Frykt for å forverre sykdommen

Nyretransplantasjon

- En ny start!
- »» Kan man forvente normalisering av seksuallivet?

Forskning

- ▶ Søk på
nyretransplantasjon +
seksualitet
= 148 treff i 2018
= 528 treff i 2022
- ▶ nyretransplantasjon +
lipider = 7285
nyretransplantasjon +
diett = 1985
nyretransplantasjon +
depresjon = 1052

Tabubelagt?

Mer fokus siste
årene

HAR VÆRT LITE STUDERT
Særlig lite fokus på kvinner

MER STUDERT

Hindringer i veien.....

▶ Følelsmessige forhold

- Hos den transplanterte
  - Endret kroppsbilde (arr, medikamentbivirkninger etc.)
  - Forventningspress
  - Frykt for avvisning/opplevelse av avvisning
  - Er det trygt?
- Hos partneren – overbeskyttende atferd?

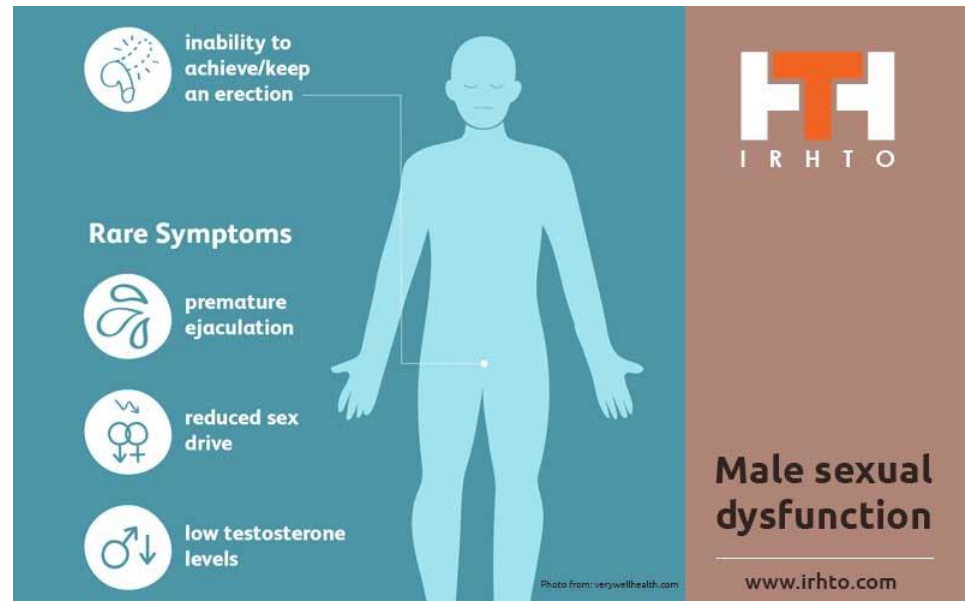
▶ Fysiske utfordringer

- Manglende ereksjon viktigste problem hos menn etter nyretransplantasjon

Seksuell dysfunksjon hos menn

Ca 10% av bakgrunnsbefolkningen
Ca 60–70% ved kronisk nyresvikt

- Svekket seksuell lyst eller tenning
- Nedsatt evne til å oppnå ereksjon eller utløsning
- Reduserte seksuell tilfredsstillelse

The infographic features a central light blue silhouette of a male human figure. To the left, four circular icons are arranged vertically, each with a corresponding text label: 1. A brain with a lightning bolt, labeled 'inability to achieve/keep an erection'. 2. A drop with a lightning bolt, labeled 'premature ejaculation'. 3. A male and female symbol with a lightning bolt, labeled 'reduced sex drive'. 4. A male symbol with a lightning bolt and a downward arrow, labeled 'low testosterone levels'. The text 'Rare Symptoms' is positioned above the second icon. On the right side, the IRHTO logo is displayed in white on a brown background, consisting of a stylized 'H' with 'I R H T O' underneath. Below the logo, the text 'Male sexual dysfunction' is written in white, followed by the website 'www.irhto.com' at the bottom. A small photo credit 'Photo from: verywellhealth.com' is visible at the bottom left of the infographic.

inability to achieve/keep an erection

Rare Symptoms

premature ejaculation

reduced sex drive

low testosterone levels

IRHTO

Male sexual dysfunction

www.irhto.com

Photo from: verywellhealth.com

Male sexual dysfunction in patients with chronic end-stage renal insufficiency and in renal transplant recipients

Michele Antonucci¹, Giuseppe Palermo¹, Salvatore Marco Recupero¹, Riccardo Bientinesi¹, Fabrizio Presicce², Nazario Foschi¹, PierFrancesco Bassi¹, Gaetano Gulino¹

¹ Department of Urology Clinic, Catholic University of S. Heart, Rome, Italy;

² Urology, Policlinico S. Andrea, "La Sapienza" University, Rome, Italy.

- Erekttil dysfunksjon (ED) = potensproblem
  - Før tx: 32% med alvorlig ED, totalt 71% med lett/moderat ED
  - Etter tx: 27% med alvorlig ED, totalt 65% med lett/moderat ED
- Tid i dialyse før transplantasjon og om man har andre tilleggssykdommer er av betydning

Sexual Dysfunction and Satisfaction in Kidney Transplant Patients

Renato Lains Mota, MSc,¹ Rita Fonseca, MD,¹ José Carlos Santos, MD,¹ Ana Mateus Covita, MD,¹ Nicole Marques, MSc,² Patricia Matias, MD,³ Hélder Simões, MD,⁴ Catarina Ramos, PhD,^{5,6} Domingos Machado, MD,³ and Jorge Cardoso, PhD^{5,6}

- ▶ Studie fra Portugal 2019: 65% av transplanterte menn rapporterte nedsatt lyst og 76% var generelt misfornøyd med egen seksuell funksjon
- ▶ Liten sammenheng mellom kroppsbilde og seksuell tilfredshet hos menn
- ▶ <30% av de inviterte svarte på spørreskjemaet

Mulige årsaker til impotens

▶ Medisinske

- Uttalt blodkarssykdom
- Sukkersyke
- Bivirkninger av blodtrykksmedisiner
  - Betablokkere, vanndrivende (thiazid)
- Senket testosteronnivå (>30%)
  - Kan bl.a. skyldes immundempende medisin

▶ Livsstil

- Røyking
- Overvekt
- Søvnmangel
- Fysisk inaktivitet

▶ Følelsesmessige

- Stress og bekymringer
- Følelser i forhold til sykdom/behandling
- Dårlig selvbilde
- Økonomiske problemer

- Oftere psykisk årsak hos yngre menn.
- Impotens >50 år skyldes ofte fysiske forhold

Seksuell dysfunksjon hos kvinner

- Svekket seksuell lyst eller tenning
- Nedsatt evne til orgasme
- Smerter/ubehag under eller etter seksuell aktivitet

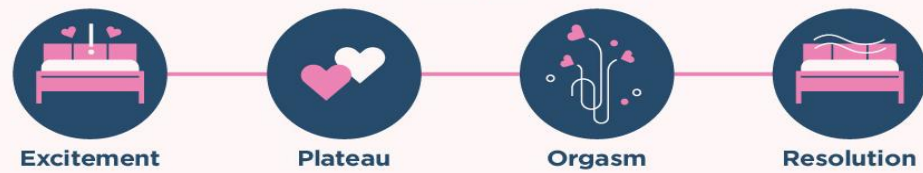
19–63% av bakgrunns-
befolkningen
30–60% ved kronisk
nyresvikt

NOT JUST A MAN'S WORLD

Sexual Dysfunction Among Women (and What to Do About It)

Sexual dysfunction refers to a problem during any phase of the sexual response cycle that prevents an individual or couple from experiencing satisfaction.

The sexual response cycle has **four phases**:

The diagram illustrates the four phases of the sexual response cycle. Each phase is represented by a circular icon connected by a horizontal line. 1. Excitement: A bed with a lit lamp and two hearts. 2. Plateau: Two overlapping hearts. 3. Orgasm: A stylized female figure with a heart and a pulse line. 4. Resolution: A bed with a lamp and a heart.

Excitement   Plateau   Orgasm   Resolution

Kvinneres seksualitet etter transplantasjon

- ▶ Veldig lite litteratur på feltet!
  - Og det som er har ofte fokus på prevensjon og fruktbarhet...
- ▶ Høyere energinivå, økt fruktbarhet og bedre hormonbalanse enn før tx
  - Likevel klart lavere score på seksuell tilfredshet enn befolkningen generelt
  - Dårligst seksuell helse hos kvinner med lav utdanning
- ▶ Nylig studie fra Kina (2021): 62% rapporterte utilfredsstillende seksuelliv
  - Viktigste årsaker: Manglende lyst og frykt for å skade den nye nyren
  - Sammenheng mellom dårlig sexliv og lavt aktivitetsnivå.
- ▶ Tørre/skjøre slimhinner er vanlig utfordring
  - Bivirkninger av medikamenter (prednisolon, vanndrivende, antibiotika)
- ▶ Lyst påvirkes ofte mye av forhold til eget utseende.
  - Obs medisinsbivirkninger, operasjonsarr etc
- ▶ Vanskeligere for kvinner å oppnå seksuell tilfredsstillelse ved konflikter i parforholdet.

Hvem snakker med pasientene om seksuell helse før og etter tx?

Research

The Discussion of Sexual Dysfunction Before and After Kidney Transplantation From the Perspective of the Renal Transplant Surgeon

Progress in Transplantation
2017, Vol. 27(4) 354-359
© 2017, NATCO. All rights reserved.
Reprints and permission:
sagepub.com/journalsPermissions.nav
DOI: 10.1177/1526924817731885
journals.sagepub.com/home/pit

 SAGE

«.....ikke jeg, sa kirurgen!»
75% kunne ingenting om temaet
90% mente det var nefrologens oppgave

Den vanskelige samtalen

- ▶ Med legen eller sykepleieren
  - Begrenset tidsramme (opplevd eller reell)
  - Vanskelig å finne et passende språk (ordvalg)
  - Kulturelle barrierer
  - Usikkerhet/flauhet hos behandler eller pasient
- ▶ Med partneren
  - Følelser knyttet til press eller avvisning
  - Mange par er ikke vant til å snakke om sex
  - Gradvis opptrapping
    - Ikke bare samleie som teller!

Råd til pasienten og partneren

- Påvirker sykdommen hverdagslivet ditt?
- Hva betyr ordet "seksualitet" for deg?
- Hva innebærer sex for deg – og for din partner?
- Hva er viktig for deg i ditt seksualliv?
- Er du tilfreds med seksuallivet ditt?
- Virker nyresykdommen inn på sexlivet ditt?
- Virker medisiner inn på sexlivet ditt?
- Er det noe som har med sexlivet ditt å gjøre?
- Er det noe som har med sexlivet ditt å gjøre? Spørre partneren din?
- Har du eller partneren din noen spesielle behov?
- Ønsker du at seksuallivet ditt skal være annerledes? Hvordan?
- Hva kan dere gjøre for at seksuallivet ditt skal bli bedre? – Hva kan du selv gjøre og hva kan partneren din gjøre?
- Hvis du ikke selv kan håndtere de seksuelle problemene, hvem kan du snakke med om dem?

Det er ikke bare samleie som er sex !

Fra LNT sine sider (2014)

Psykologisk hjelp/støtte

- ▶ Nyrelege eller fastlege kan henvise til spesialist
  - Urolog/androlog/sexolog/gynekolog/psykolog
- ▶ Parterapi
  - Familievernkontoret
  - Private tilbud

Medisinske behandlingsmuligheter

▶ Potensproblemer

- Viagra/Cialis/Levitra – øker blodstrømmen til penis
  - Virker innen 15–30 min med varighet 4–5 timer
  - Hjelper ikke hvis ikke du har lyst på sex
  - Synes trygt (studie på hjertetransplanterte i 2003)
  - Svimmelhet vanlig bivirkning,
  - Kan være uheldig å kombinere med f.eks. nitroglyserin
  - Ikke farlige hjerterelaterte hendelser!
- Mekaniske hjelpemidler
  - Vakuumpumpe etc.

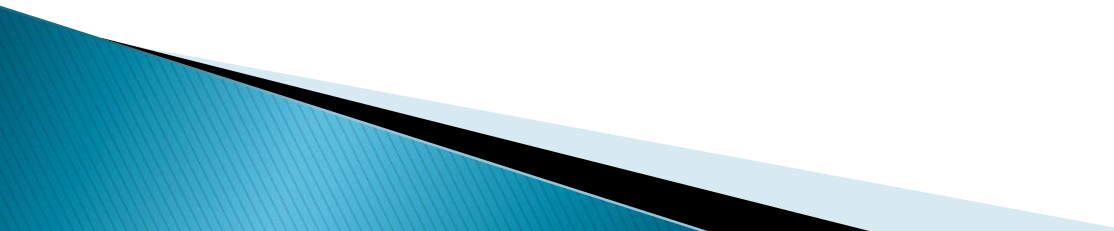
▶ Manglende lyst

- Testosterontilskudd / østrogentilskudd kan øke sexlysten
  - Obs ved tidligere prostatakreft/brystkreft
  - Studier har vist effekt av testosteron hos menn med lave blodverdier

Medisinske behandlingstilgjeter

- ▶ Slimhinneproblemer hos kvinner
  - Glidekrem
    - Ingen bivirkninger
  - Østrogenluskudd
    - F.eks. Ovesterin krem/vagitorier/tabletter
    - Forsiktighet ved tidligere brystkreft
    - Sjelden bivirkninger ved normal dose

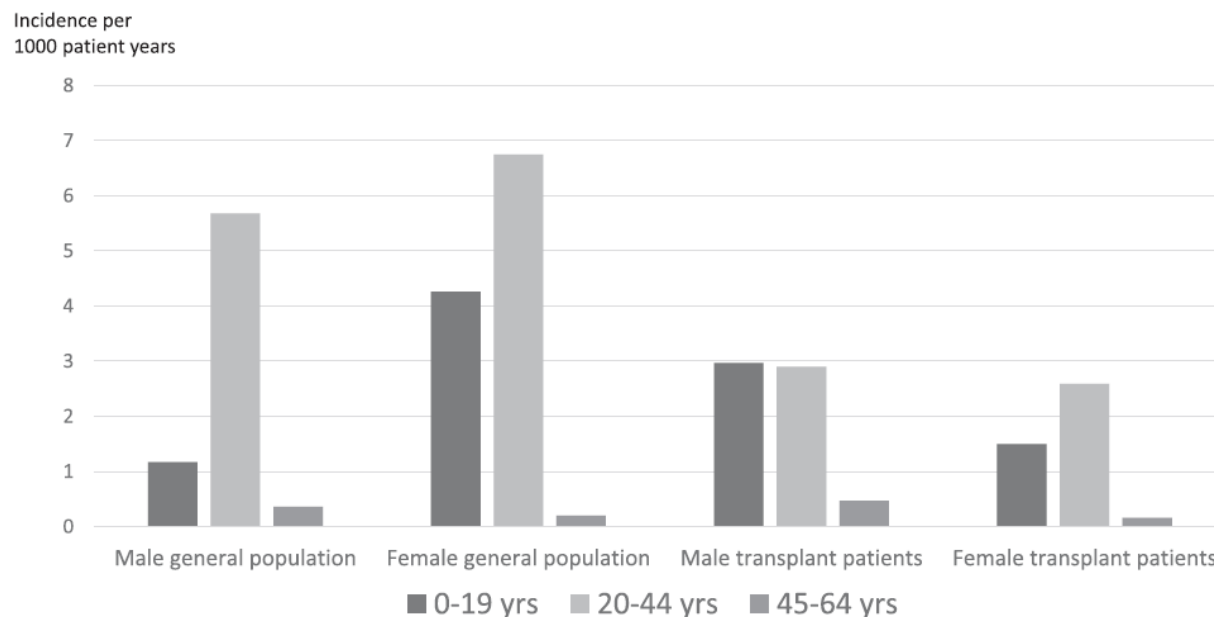
Sex og infeksjoner

- ▶ Immundempende medisiner gjør deg mer mottakelig for infeksjoner
  - ▶ Kvinner får lettere blærekatarr etter samleie
    - Husk rikelig drikke
    - Late vannet direkte etter samleie
  - ▶ Seksuelt overførbare sykdommer som herpesinfeksjoner og virusvorter kan bli mer plagsomme og vare lengre hos en med nedsatt immunforsvar
    - Hvis du har ny partner– husk kondom!
-

ORIGINAL ARTICLE

Incidence of sexually transmitted infections is lower among kidney transplant recipients compared to the general population—A nationwide cohort study

Ilkka Helanterä¹ | Mika Gissler^{2,3,4} | Mari Kanerva⁵ | Ruska Rimhanen-Finne² |
Marko Lempinen¹ | Patrik Finne⁶

Prevensjon

- ▶ Hvis menstruasjonen har vært borte ved alvorlig nyresykdom, kommer den oftest tilbake etter transplantasjonen
- ▶ Svangerskap skal planlegges (bytte immunsuppresjon), og prevensjon er derfor viktig!
- ▶ Kondom anbefales de første månedene
- ▶ Gestagenpille (Cerazette) anbefales til transplanterte kvinner (lite interaksjoner), men kombinasjonspille med fast hormonnivå kan også brukes (Yasmin).
- ▶ Andre P-piller, P-sprøyter eller P-stav anbefales ikke
- ▶ Spiral (kobber/hormon) kan beholdes hos dem som har det fra før transplantasjonen eller settes inn 2–3 mnd etter operasjon.
- ▶ Sterilisering?

Graviditet

- ▶ Mange nyretransplanterte har fått velskapte barn
  - Tidligst 1–2 år etter tx
  - Stabil nyrefunksjon (og evt stabil HT, diabetes)
  - Cellcept byttes til Imurel!
  - Obs CMV! Virusbehandling kan gi fosterskade
  - Tett oppfølging under svangerskapet!
- ▶ Menn kan bli fedre etter transplantasjon
  - Sjelden behov for justering i immunsuppresjonen